Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

Wojciech Mieczysław Witkowski – historyk prawa w młodopolskim stylu

Wojciech Mieczysław Witkowski – a Legal Historian in the Young Poland Style

Są nauki, którym dane jest pozostać wiecznie młodymi.
Takimi naukami są wszelkie nauki historyczne,
wszystkie ich dyscypliny, którym niepowstrzymany
ani na chwilę rozwój cywilizacji dostarcza ciągle
nowych problemów badawczych.
Max Weber

Przystępując do kreślenia sylwetki historyka prawa takiego formatu, jaki reprezentuje Profesor Wojciech Witkowski, jego biograf staje przed zadaniem niezwykle trudnym i złożonym, ponieważ takiemu wyzwaniu towarzyszy stała obawa, czy jest w stanie oddać należycie – jeśli nie wszystkie, to co najmniej najważniejsze – Jego osiągnięcia zawodowe i dokonania naukowe, nie popadając przy tym w schematyzm i prostą faktografię. Osobowość Profesora Witkowskiego i Jego wielobarwny życiorys naukowy wymagają bowiem szerokiej perspektywy, uwzględniającej nie tylko suche przedstawienie dorobku pisarskiego, dydaktycznego i organizatorskiego, ale też środowiska, w jakim wyrastał i zdobywał kolejne szlify zawodowe, oraz pasji i zainteresowań pozazawodowych. Dopiero w takim ujęciu możliwe jest przybliżenie Czytelnikom sylwetki dostojnego Jubilata.

Zwyczajem właściwym dla tego rodzaju opracowań, opowieść należy rozpocząć od przypomnienia podstawowych faktów z życiorysu Jubilata. Wojciech Mieczysław Witkowski urodził się 4 sierpnia 1946 r. w Zamościu w rodzinie inteligenckiej. Jego ojciec, Leon Witkowski, był adwokatem zaliczanym do luminarzy palestry zamojskiej, zaś matka – Danuta Witkowska – nauczycielką

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

historii w szkołach ponadpodstawowych i wychowawczynią wielu pokoleń uczniów, w których potrafiła zaszczepić ciekawość i szacunek do dziejów ojczystych. Zarówno atmosfera domu rodzinnego, w którym kultywowano tradycje przodków, jak i ściany salonu, z których na domowników i gości spoglądały z portretów i obrazów podobizny antenatów i wybitnych postaci dziewiętnastowiecznej polskiej historii, nie pozostały bez wpływu na życiowe wybory dostojnego Jubilata. Dzieciństwo i wczesną młodość Wojciech Witkowski spędził w Zamościu. W tym kanclerskim grodzie ukończył szkołę podstawową i wyśmienite I Liceum Ogólnokształcące im. Hetmana Jana Zamoyskiego – spadkobiercy akademickich tradycji Zamościa okresu dawnej Rzeczpospolitej. Wierny tradycji rodzinnej, w 1964 r. rozpoczął studia prawnicze na Wydziale Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, które ukończył w 1969 r. z wynikiem bardzo dobrym. Już w trakcie studiów związał się z Katedrą Historii Państwa i Prawa Polskiego, kierowaną przez jej założyciela, wybitnego historyka prawa, profesora Józefa Mazurkiewicza, uczestnicząc w prowadzonym przez niego seminarium magisterskim. Wybór tego seminarium stał się ważnym momentem w życiorysie naukowym Wojciecha Witkowskiego, który przesądził o Jego dalszej karierze zawodowej. To pod kierunkiem promotorskim profesora Mazurkiewicza, zdobywał On pierwsze umiejętności warsztatowe na niwie historyczno-prawnej, czego efektem stała się praca magisterska zatytułowana *Ordynacje pańskie dla miast prywatnych w XVII i XVIII wieku*. Wysoka ocena pracy, aktywność podczas spotkań seminaryjnych i widoczne „zacięcie" historyczne Jubilata spowodowały, że otrzymał On od profesora Mazurkiewicza propozycję rocznego stażu w Katedrze z perspektywą stałego zatrudnienia. Po ukończeniu tzw. asystenckich studiów przygotowawczych, Wojciech Witkowski rozpoczął swoją pracę naukowo-dydaktyczną od dnia 1 października 1970 r. w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego na stanowisku asystenta, a od dnia 1 października 1972 r. – starszego asystenta w nowo utworzonym Zakładzie Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie, kierowanym przez profesora Mazurkiewicza.

Współpraca z profesorem Mazurkiewiczem to ważny krok milowy w karierze naukowej Wojciecha Witkowskiego. Osobowość profesora Mazurkiewicza, jego rzetelność w badaniach naukowych, przywiązywanie szczególnej wagi do poszukiwań archiwalnych, często żmudnych i pracochłonnych, oraz skłanianie młodych adeptów nauk historyczno-prawnych do podejmowania nowych wyzwań badawczych nie pozostały bez wpływu na efekty pracy naukowej Wojciecha Witkowskiego. Potwierdzeniem tego była dysertacja doktorska zatytułowana *Sądownictwo administracyjne w Królestwie Polskim (1815–1867)*, na podstawie której w dniu 29 czerwca 1977 r. Rada Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie nadała Mu stopień naukowy doktora nauk prawnych. Promotorem rozprawy doktorskiej był profesor Władysław Ćwik, zaś recenzentami: profesor Katarzyna Sójka-Zielińska z Uniwersytetu Warszawskiego oraz profesor Witold

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

Maisel z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Oceniając w recenzji wartość pracy doktorskiej Wojciecha Witkowskiego i jego postawę naukową, profesor Katarzyna Sójka-Zielińska pisała: „Autor wykazał nieprzeciętne uzdolnienia do pracy naukowej, znajomość warsztatu historyczno-prawnego w zakresie analizy i interpretacji źródeł, a także nieczęsto spotykaną u początkujących badaczy umiejętność dochodzenia do uogólniających wniosków". Trudno o bardziej celne spostrzeżenie odnoszące się do postawy badawczej dostojnego Jubilata. Dysertacja doktorska Wojciecha Witkowskiego została dostrzeżona nie tylko przez środowisko historyków prawa, ale otrzymała także wyróżnienie III nagrodą „Państwa i Prawa" za najlepsze prace doktorskie w 1977 r.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych Wojciech Witkowski został powołany na stanowisko adiunkta z dniem 1 lipca 1977 r. Pomimo stale rosnących obowiązków dydaktycznych kontynuował pracę badawczą, pozostając w kręgu zainteresowań historią administracji – najmłodszą z nauk historyczno-prawnych, której podwaliny kładł równolegle obok takich uczonych, jak profesor Hubert Izdebski z Uniwersytetu Warszawskiego i profesor Jerzy Malec z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, stając się jednym z trzech „ojców założycieli" tego nurtu badawczego w Polsce. Zainteresowanie dziejami instytucji administracyjnych i prawnych Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, które motywowało wybór tematyki rozprawy doktorskiej, wyznaczyło też dalszy kierunek badań dostojnego Jubilata. Ich efektem była monografia zatytułowana *Komisja Rządowa Sprawiedliwości w Królestwie Polskim 1815–1867* (Lublin 1986), która – obok całokształtu dorobku naukowego – stała się podstawą do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. Recenzentami w tym postępowaniu byli: profesor Katarzyna Sójka-Zielińska, profesor Władysław Sobociński z Uniwersytetu Warszawskiego, profesor Jan Wąsicki z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i profesor Artur Korobowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W zgodnej opinii wszystkich recenzentów rozprawa habilitacyjna została uznana za pierwszą w polskim piśmiennictwie historyczno-prawnym monografię poświęconą w całości jednej z naczelnych władz resortowych Królestwa Polskiego, obejmującą cały okres jej istnienia, a przeprowadzone przez Autora badania pozwoliły na ustalenie wielu istotnych faktów historycznych i wyjaśnienie szeregu ustrojowo-prawnych problemów z zakresu administracji wymiaru sprawiedliwości w Królestwie Polskim. Odnosząc się do predyspozycji naukowych habilitanta, profesor Artur Korobowicz podkreślił:

> Podobnie jak w wypadku pracy doktorskiej, tak i tu na najwyższe uznanie zasługuje wysiłek heurystyczny Autora. Odtworzenie genezy, organizacji, kompetencji i funkcji Komisji Rządowej Sprawiedliwości wymagało niezwykle żmudnych i czasochłonnych poszukiwań w licznych zespołach w wielu archiwach, bowiem, jak wiadomo, pozostałość aktowa Komisji uległa w czasie II wojny światowej całkowitemu zniszczeniu.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

W konsekwencji, uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie z 11 marca 1987 r., zatwierdzoną decyzją Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej do spraw Kadr Naukowych z dnia 28 września tego samego roku, Wojciech Witkowski otrzymał stopień doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie historii prawa. Dodać przy tym należy, że rozprawa habilitacyjna uzyskała też II nagrodę w dorocznym konkursie „Państwa i Prawa" za rok 1987. W następstwie tych osiągnięć Minister Edukacji Narodowej mianował dostojnego Jubilata z dniem 1 lutego 1988 r. na stanowisko docenta w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Ostatnia dekada XX stulecia to okres wzmożonej aktywności Wojciecha Witkowskiego na niwie naukowej, organizacyjnej i dydaktycznej. Z charakterystyczną dla siebie pasją prowadził badania w tak rozległych obszarach, jak dzieje prawa sądowego i wymiaru sprawiedliwości w Polsce i Europie od XVI do XIX w. (z uwypukleniem okresu zaborów), historia nauki prawa i kultury prawnej w Polsce oraz historia administracji, publikując w wiodących polskich i zagranicznych periodykach prace często o fundamentalnym znaczeniu dla prezentowanej problematyki. Swój czas poświęcił także rodzimemu Wydziałowi i Uniwersytetowi, pełniąc między innymi zaszczytne funkcje prodziekana i prorektora. Pomimo tak znacznego zaangażowania w działalność naukową i organizacyjną Wojciech Witkowski nie zaniedbał pracy dydaktycznej i promotorskiej. Prowadził wykłady i seminaria magisterskie z historii prawa i historii administracji dla studentów kierunków prawo i administracja, opracowywał podręczniki i wydawnictwa źródłowe, pełnił funkcję recenzenta w licznych przewodach o nadanie stopnia naukowego. Zajmując się przeszłością, nie tracił z pola widzenia przyszłości, podejmując trud kształcenia młodych kadr naukowych. Pod jego kierunkiem i mistrzowską opieką mgr Grzegorz Smyk, asystent w Zakładzie Historii Państwa i Prawa UMCS, przygotował rozprawę doktorską zatytułowaną *Korpus urzędników cywilnych w gubernialnych organach administracji ogólnej Królestwa Polskiego w latach 1867–1915* (Lublin 1998). Przewód doktorski został przeprowadzony na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie i zakończył się pozytywną uchwałą Rady Wydziału w dniu 13 maja 1998 r. Recenzentami w tym przewodzie byli znakomici znawcy historii prawa i administracji: profesor Artur Korobowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz profesor Jerzy Malec z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wszystkie te osiągnięcia dostojnego Jubilata zostały dostrzeżone przez środowisko naukowe i władze Uczelni, co – po przeprowadzeniu stosownego postępowania – zaowocowało mianowaniem Go przez J.M. Rektora UMCS z dniem 1 czerwca 1993 r. na stanowisko profesora nadzwyczajnego na okres 5 lat, a od 1 czerwca 1998 r. powołaniem na to stanowisko na czas nieokreślony.

W nowe tysiąclecie Wojciech Witkowski wkroczył jako powszechnie uznany badacz i uczony, zaliczany do wąskiego grona autorytetów w naukach historycz-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

no-prawnych. Tę szczególną pozycję potwierdzała Jego niesłabnąca aktywność twórcza, realizowana na wielu bardzo zróżnicowanych polach badawczych – od biografistyki, przez historię kultury prawnej, do wydawnictw źródłowych. Jednakże głównym obszarem zainteresowań dostojnego Jubilata pozostawały dzieje instytucji prawnych i myśli prawniczej w Królestwie Polskim. Jego wieloletnie badania w tym kierunku zaowocowały wydaniem w 2001 r. szczególnie ważnej monografii pt. *Aleksander This i Jan Kanty Wołowski – wybitni prawnicy Królestwa Polskiego*, która stała się jedną z podstaw wniosku o nadanie Mu tytułu profesorskiego. Książka ta, chyba jak żadna inna, oddaje charakterystyczny dla Wojciecha Witkowskiego sposób uprawiania nauki i właściwy dla Niego styl pisarski. Z pozoru jest biografią historyczną dwóch wybitnych polskich prawników XIX stulecia, ale ich życiorysy i kariery zawodowe posłużyły Autorowi jako pretekst do przedstawienia szerokiej panoramy prawa tej epoki, nauki i stosowania jej w praktyce, a przede wszystkim do charakterystyki polskiego środowiska prawniczego funkcjonującego w Królestwie Polskim pod panowaniem rosyjskim. Wszystko to zostało umiejętnie powiązane z przedstawionymi niezwykle barwnie realiami społecznymi, politycznymi, kulturą i obyczajowością oraz z życiem umysłowym tego okresu. Nie dziwi zatem, że monografia ta spotkała się nie tylko z przychylnym, lecz wręcz entuzjastycznym przyjęciem przez środowisko historyków prawa. W recenzjach wniosku profesorskiego możemy przeczytać:

> Monografia Wojciecha Witkowskiego jest dziełem wspartym na ogromnym materiale źródłowym, archiwalnym rękopiśmiennym oraz drukowanym, a nadto Autor z niezwykłą starannością przeczytał chyba wszystko, co z literatury naukowej mogło pomóc w opracowaniu tematu (profesor Adam Lityński, Uniwersytet Śląski w Katowicach).

> Praca ma dużą wartość poznawczą i jest poważnym osiągnięciem naukowym Autora; sięgać po nią będzie każdy badacz historii XIX w. Wysoką ocenę merytoryczną pracy wzmacniają jeszcze jej wartości formalne – potoczysty wywód, elegancja stylu i precyzja językowa, które powodują, że czyta się ją z prawdziwym zainteresowaniem i przyjemnością (profesor Artur Korobowicz, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie).

> Monografia W. Witkowskiego, oparta na różnorodnych, po części niewykorzystanych jeszcze w literaturze, materiałach źródłowych ma dużą wartość poznawczą, również dzięki walorom formalnym; pisana z szerokim oddechem, lekkim piórem i z pisarskim temperamentem, traktuje o trudnych nieraz problemach jurydycznych w sposób przystępny nawet dla mniej wyrobionego czytelnika, adresując tym samym wiedzę o kulturze polityczno-prawnej Polaków pod zaborem rosyjskim do szerszych kręgów odbiorców (profesor Katarzyna Sójka-Zielińska, Uniwersytet Warszawski).

Naturalną konsekwencją tej wyjątkowo wysokiej oceny dorobku naukowego Wojciecha Witkowskiego stało się nadanie Mu w dniu 15 marca 2002 r. przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej tytułu naukowego profesora nauk prawnych. Uznanie wysokiej pozycji naukowej Wojciecha Witkowskiego znalazło potwierdzenie w mianowaniu Go w dniu 1 czerwca 2010 r. przez J.M. Rektora

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

UMCS na stanowisko profesora zwyczajnego oraz w licznych nagrodach rektorskich i odznaczeniach państwowych.

Zaprezentowanie obiektywnej oceny działalności naukowej Jubilata jest niezwykle trudne ze względu na rozległość i różnorodność jego zainteresowań naukowych. Rozpiętość chronologiczna jest imponująca – około 500 lat (od XVI do XXI w.). Wielość nurtów badawczych budzi jeszcze większy podziw: historia wymiaru sprawiedliwości, administracji, nauki prawa, kultury prawnej dawnej Polski, ziem polskich pod zaborami w XIX stuleciu oraz w II Rzeczypospolitej. Poza tym należy podkreślić, że Profesor Witkowski był zawsze bardzo otwarty na nowe trendy w nauce, zarówno w przypadku rozszerzania merytorycznego wachlarza badań, jak i w stosunku do innowacji metodologicznych.

W odniesieniu do opracowań omawiających historię ustroju i prawa Polski przedrozbiorowej można zauważyć charakterystyczną ewolucję. Pierwsze prace (artykuły i recenzje) były bezpośrednio związane z dotychczasowym profilem badawczym Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego kierowanej przez profesora Józefa Mazurkiewicza. Miały one wymiar regionalny, precyzowały szczegółowe zagadnienia ustrojowe i prawne występujące w miastach Lubelszczyzny. Wkrótce jednak daje się zauważyć podjęcie szerszych tematów – ponadregionalnych czy ogólnopolskich. Na pierwszym miejscu należy wymienić publikacje dotyczące Trybunału Koronnego, czyli organu pełniącego rolę sądu najwyższego Polski w dobie Rzeczypospolitej szlacheckiej. Seria artykułów odnoszących się do tej problematyki to prace źródłowe, bardzo rzetelnie udokumentowane, zawierające wiele nowych, nieznanych dotąd ustaleń, wytyczające kierunki dalszych badań. Stanowią one dzisiaj klasykę dla młodego pokolenia historyków. Syntetycznym podsumowaniem osiągnięć Profesora Witkowskiego w tym zakresie jest rozdział Jego autorstwa w jubileuszowej księdze wydanej w 90-lecie Sądu Najwyższego w 2007 r. (*Sądownictwo najwyższe w Rzeczypospolitej szlacheckiej*, [w:] *Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej: historia i współczesność. Księga jubileuszowa 90-lecia Sądu Najwyższego 1917–2007*, red. A. Korobowicz, Warszawa 2007, s. 19–79).

Drugim ponadregionalnym tematem opracowanym przez Jubilata w szerokiej perspektywie są dzieje Akademii Zamojskiej. Warto tu podkreślić Jego bliską współpracę naukową z profesorem Markiem Kuryłowiczem, długoletnim kierownikiem Katedry Prawa Rzymskiego, dziekanem Wydziału Prawa i Administracji i prorektorem UMCS. Opracowania poświęcone są bezpośrednio organizacji i funkcjonowaniu Akademii (nauczaniu prawa, w tym prawa krajowego, kształceniu notariuszy publicznych, kształtowaniu się środowiska prawniczego uczelni i miasta Zamościa od XVI do XVIII w.). Poza tym dotyczą one wybitnych postaci zasłużonych dla rozwoju szkolnictwa wyższego w Zamościu: profesora Akademii Zamojskiej Bazylego Rudomicza i przede wszystkim założyciela uczelni, wybitnego polskiego polityka w XVI i na początku XVII w. – Jana Zamoyskiego. Wśród kilku pozycji przywołać tu należy w pierwszym rzędzie fundamentalną publika-

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

cję: *Rozprawa Jana Zamoyskiego o senacie rzymskim (Ioannis Sarji Zamoscii. De senatu Romano libri duo, Venetis 1568)*, tekst łaciński, przekład oraz komentarz historyczno-prawny, Lublin 1997, ss. 323 (współautor M. Kuryłowicz), która doczekała się kilku bardzo pozytywnych recenzji, w tym dwóch zagranicznych.

Inne prace Profesora Wojciecha Witkowskiego z zakresu historii ustroju i prawa Polski przedrozbiorowej świadczą o niezwykłej rozległości Jego badań naukowych i odnoszą się między innymi do problematyki: źródeł polskiego parlamentaryzmu, samorządu szlacheckiego dawnej Rzeczypospolitej, Konstytucji 3 maja (w porównaniu z pierwszymi nowożytnymi ustawami zasadniczymi w innych państwach), praw człowieka w ustawodawstwie Sejmu Czteroletniego, zarządu wymiarem sprawiedliwości w dawnej Polsce, początków nowożytnej skarbowości polskiej w dobie stanisławowskiej, kultury prawnej Lubelszczyzny, a w szczególności roli Trybunału Koronnego jako kulturowego centrum życia prawnego Rzeczypospolitej szlacheckiej. Publikacje te stanowią istotny wkład w rozwój nauki i są inspiracją dla dalszych, bardziej szczegółowych dociekań.

Najobszerniejszy i najbardziej doniosły obszar badawczy spenetrowany przez Jubilata to historia ustroju, administracji i prawa na ziemiach polskich pod zaborami (1772–1918). Dorobek naukowy Wojciecha Witkowskiego obejmuje tu kilkadziesiąt pozycji (monografie, artykuły, recenzje, noty biograficzne). Można w nim wyróżnić kilka głównych nurtów.

Na pierwszym miejscu należy wymienić prace poświęcone dziejom sądownictwa administracyjnego na centralnych ziemiach polskich w XIX w. Kluczowe znaczenie ma tu wspomniana wyżej dysertacja doktorska. Przed jej sfinalizowaniem Jubilat tylko zasygnalizował swoje zainteresowanie tą problematyką kilkustronicową publikacją o administracyjnym sądownictwie karnym w Królestwie Polskim. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora ukazywały się kolejne artykuły rozszerzające i uszczegóławiające treść rozprawy doktorskiej. Ukoronowaniem tej ewolucji była monografia *Sądownictwo administracyjne w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim 1807–1867* (Warszawa 1984, ss. 202), która wzbudziła duże zainteresowanie wśród prawników i historyków, czego wyrazem były pozytywne recenzje w renomowanych periodykach. Prekursorskie prace nad wprowadzeniem francuskiego modelu sądownictwa administracyjnego na ziemiach polskich w XIX w. rozpoczęli prawie równolegle Wojciech Witkowski i Hubert Izdebski. Opublikowany w 1974 r. w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym" artykuł profesora Izdebskiego zawiera fundamentalne rozważania o charakterze teoretycznym, które Szanowny Jubilat wykorzystał i rozwinął. W rezultacie stworzył wyczerpujące i zupełne opracowanie całego dużego obszaru historii administracji, jakim jest organizacja, zakres kompetencji i funkcjonowanie sądownictwa administracyjnego na centralnych ziemiach polskich w latach 1807–1867. To rzadki przypadek kompleksowego osiągnięcia naukowego, w którym trudno wskazać nowe, istotne wyzwania badawcze.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

Drugi bardzo ważny nurt w „dziewiętnastowiecznym" dorobku Profesora Witkowskiego to problematyka administracji wymiaru sprawiedliwości. Otwiera ją wspomniana wyżej monografia o Komisji Rządowej Sprawiedliwości, która była podstawą przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego. Ona również została pozytywnie, a nawet entuzjastycznie, zrecenzowana w czasopismach prawniczych, historyczno-prawnych i historycznych. Książkę tę należy uznać za pionierskie osiągnięcie w opracowywaniu historii administracji resortowej na ziemiach polskich. W powszechnej opinii organizacja resortu sprawiedliwości w Królestwie Polskim jest zbadana zdecydowanie lepiej niż w odniesieniu do pozostałych resortów. Monografia Jubilata stworzyła niezwykle solidne podstawy do dalszych szczegółowych dociekań. Czynił to zresztą On sam, publikując artykuły dotyczące: kadr resortu sprawiedliwości, aplikacji sądowej, statusu urzędu prokuratora, pozycji ustrojowej ministra sprawiedliwości. Rozszerzył też ramy chronologiczne, sięgając do reform zarządu wymiaru sprawiedliwości u schyłku Księstwa Warszawskiego.

Realizując trzeci nurt, Jubilat włączył się do rozwijanego od pewnego czasu programu badań nad kulturą prawną w różnych okresach dziejów Polski. Tutaj również fundamentalne znaczenie ma przywołana wyżej monografia, uwzględniona w trakcie przeprowadzania postępowania o tytuł naukowy profesora (pięć recenzji, w tym dwie zagraniczne). Autor zajął się biografiami dwóch wybitnych polskich prawników – Aleksandra Thisa i Jana Kantego Wołowskiego. Postacie te zostały wybrane nieprzypadkowo. Ich wykształcenie, kariery zawodowe, piastowane stanowiska, odmienny stosunek do zaborcy rosyjskiego, twórczość naukowa i publicystyczna oraz działalność społeczna stanowią doskonałą ilustrację dla procesu tworzenia kultury prawnej Królestwa Polskiego w XIX w. W książce zostały także uwzględnione ważne z tego samego powodu inne aspekty ich życiorysów, takie jak: pochodzenie społeczne, stan majątkowy, stosunki rodzinne i towarzyskie. Uzupełnieniem monografii są prace uszczegóławiające aktywność Thisa i Wołowskiego na różnych płaszczyznach, ale również przybliżające sylwetki i twórczość innych znanych prawników (np. Jana Chryzostoma Sławianowskiego, Stanisława Siekaczyńskiego, Jana Wincentego Bandtkiego, Michała Sobieskiego, Ignacego Daniłowicza, Augusta Heylmana, Stanisława Posnera, Romualda Hube). Poza tym przywołać trzeba ważne artykuły odkrywające różnorodne fakty z zakresu kształtowania kultury prawnej, odnoszące się do: jurysprudencji wśród polskich prawników, ich postawy wobec zasady niezawisłości sądów, postulatów ustawodawczych naczelnych prokuratorów IX departamentu Senatu Rządzącego, charakterystyki tzw. nowego pokolenia prawników Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX w., roli Warszawy jako ośrodka polskiej nauki prawa w dobie zaborów, wybranych zagadnień zawartych w czołowych ówczesnych czasopismach prawniczych – „Themis Polskiej" i „Gazecie Sądowej Warszawskiej". Trudno przecenić wkład Autora w odtwarzanie kultury prawnej centralnych ziem polskich w okresie niewoli narodowej.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

W innych opracowaniach dotyczących tej epoki Profesor Wojciech Witkowski sięgnął do różnorodnych zagadnień. Przytoczyć tu należy publikacje o „statystyce kryminalnej" w Królestwie Polskim i o prawie karnym na ziemiach polskich do 1918 r., o skarbowości w tym samym okresie i innych charakterystycznych dla tej epoki instytucjach prawnych ważnych dla gospodarki (np. umowy entrepryzy), o modernizacji prawa na ziemiach polskich w dobie zaborów, o dzienniku prefektury departamentu lubelskiego (sierpień – grudzień 1815 r.). Pionierski charakter mają artykuły omawiające sądownictwo i prawo obowiązujące w tzw. guberniach zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego w XIX w. (współautorem jest profesor Artur Korobowicz, długoletni kierownik Katedry Historii Państwa i Prawa, prodziekan Wydziału Prawa i Administracji UMCS, prezes Lubelskiego Towarzystwa Naukowego).

Skromniejszy, ale także ważny jest dorobek Jubilata odnoszący się do XX stulecia i czasów współczesnych. Obejmuje on między innymi prace na temat: tradycji i współczesności polskiego samorządu (współautorem jest profesor Andrzej Wróbel, sędzia Trybunału Konstytucyjnego), roli Polonii w odbudowie państwa polskiego w 1918 r., prawa karnego materialnego w początkach II Rzeczypospolitej do 1932 r., ładu międzynarodowego po wojnach światowych w XX w. Duża część publikacji jest poświęcona biografiom i twórczości prawników polskich w XX i XXI w.: Bolesława Grużewskiego-Lubicza, Jana Kamińskiego, Pawła Skwarczyńskiego, Leona Halbana, Witolda Sawickiego, Józefa Mazurkiewicza, Artura Korobowicza, Władysława Ćwika, Jerzego Redera, Mariana Lecha Klementowskiego, Grzegorza Leopolda Seidlera, Henryka Olszewskiego. Ważnym głosem w dyskusji o reformach nauki i szkolnictwa wyższego, wprowadzanych stopniowo w naszym kraju od lat 90. XX w. po dzień dzisiejszy, są opracowania Profesora Witkowskiego odnoszące się do akredytacji szkół wyższych oraz do pozycji nauk historyczno-prawnych i historii administracji w zmieniającym się modelu kształcenia akademickiego.

Na osobne potraktowanie zasługuje międzynarodowa aktywność naukowa Szanownego Jubilata. Udział w licznych konferencjach zagranicznych, współpraca z wieloma uczonymi niemieckimi, austriackimi, czeskimi, ukraińskimi, bułgarskimi, rumuńskimi i estońskimi zaowocowała obcojęzycznymi publikacjami w cieszących się dużą renomą wydawnictwach. Dzięki temu Jego osiągnięcia w najbardziej istotnych obszarach badawczych weszły do międzynarodowego obiegu naukowego. Dotyczy to: problematyki roli Akademii Zamojskiej w polskim szkolnictwie wyższym i dorobku Jana Zamoyskiego (język francuski, język niemiecki), podstaw ideologicznych Konstytucji 3 maja (język niemiecki), administracji resortu sprawiedliwości w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim (język niemiecki), organizacji wewnętrznej i pozycji Trybunału Koronnego (język niemiecki, publikacja w Czechach), charakterystyki pierwszego polskiego czasopisma prawniczego „Themis Polska" (język niemiecki), opinii polskich

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

prawników w XIX w. na temat uregulowań francuskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1806 r. (język niemiecki).

Szczególnie należy podkreślić bardzo aktywną współpracę z Instytutem Europejskiej Historii Prawa im. Maxa Plancka we Frankfurcie nad Menem. Doprowadziła ona do opracowania dwóch artykułów o modernizacji ustroju i prawa na ziemiach polskich w XIX i pierwszej połowie XX w. (współautorem jest dr hab. Andrzej Wrzyszcz, prof. nadzw.). Profesor Wojciech Witkowski umożliwił udział w tym przedsięwzięciu międzynarodowym także innym pracownikom Katedry, w efekcie czego powstały następne artykuły o kształceniu prawników w polskich szkołach wyższych w dobie zaborów (A. Wrzyszcz) i o polskiej nauce prawa w tym samym okresie (A. Bereza, G. Smyk, W.P. Tekely). Najważniejszym osiągnięciem, wynikającym ze współpracy z Instytutem Europejskiej Historii Prawa im. Maxa Plancka, było uzyskanie grantu naukowego. Na czele zespołu badawczego stanął Szanowny Jubilat, a do składu zostali włączeni: profesor Dorota Malec i profesor Andrzej Dziadzio (UJ w Krakowie), dr hab. Andrzej Wrzyszcz, prof. nadzw. (UMCS w Lublinie), dr Anna Tarnowska (UMK w Toruniu). Efektem prac zespołu były cztery obszerne studia na temat orzecznictwa sądownictwa administracyjnego na ziemiach polskich w XIX i pierwszej połowie XX w., opublikowane w języku niemieckim we Frankfurcie nad Menem.

Podsumowaniem tej części wywodów niech będą słowa profesora Adama Lityńskiego zawarte w jego recenzji sporządzonej na potrzeby postępowania o tytuł naukowy profesora dla Wojciecha Witkowskiego:

> […] pragnę zwrócić uwagę między innymi na rozległość zainteresowań naukowych Pana dr hab. Wojciecha Witkowskiego: porusza się On z absolutną swobodą i pełnym znawstwem między XVI a XIX w. włącznie, czyli między epokami jakże się od siebie różniącymi. Pracuje nad zagadnieniami naukowymi zarówno ze sfery wymiaru sprawiedliwości i ludzi z wymiarem sprawiedliwości związanych, jak też pracami obejmuje naukę prawa i kulturę prawniczą Rzeczypospolitej szlacheckiej i ziem polskich w XIX w., w kręgu Jego zainteresowań znajdują się między innymi problemy szeroko rozumianej historii administracji. Dowodzi to dużej erudycji i naukowej ciekawości, która jest ważna dla stałego naukowego rozwoju. Wszystkie prace oparte są na bogatej bazie źródłowej, bardzo gruntownie udokumentowane. Prace dr. hab. Wojciecha Witkowskiego wnoszą wiele do naszej wiedzy, polska nauka historii ustroju, historii prawa i myśli prawniczej byłaby bez prac W. Witkowskiego uboższa.

Równie imponująco, jak działalność naukowa, prezentują się osiągnięcia Profesora Witkowskiego na niwie dydaktycznej i promotorskiej. Jeżeli chodzi o zajęcia dydaktyczne, to prowadził je z trzech przedmiotów podstawowych: historii prawa polskiego, historii powszechnej prawa i historii administracji – we wszystkich formach (tj. ćwiczeń, konwersatoriów, wykładów i seminariów) na wszystkich tokach studiów (tj. stacjonarnych i niestacjonarnych, prawniczych i administracyjnych), zawsze w pełnym wymiarze godzin. Z ciekawszych form kształcenia należy wymienić wykłady i seminaria prowadzone w latach 1995–2000 na Podyplomowym

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

Studium Konstytucjonalizmu, uruchomionym przez UMCS i KUL dla nauczycieli ze wschodniej części Polski, gdzie Szacowny Jubilat prowadził przedmiot pierwsze konstytucje nowożytne (wydanie w formie podręcznika pod takim samym tytułem – Lublin 1996). W UMCS prowadził wykłady i seminaria z historii powszechnej prawa i historii administracji oraz wykłady specjalizacyjne i monograficzne z przedmiotów: dzieje wymiaru sprawiedliwości na ziemiach polskich w dobie zaborów, historia europejskiego prawa sądowego. Wszystkie prowadzone przez Niego zajęcia uniwersyteckie odbywały się na wysokim poziomie i cieszyły się uznaniem ze strony studentów. W swoich poczynaniach dydaktycznych Wojciech Witkowski zawsze uwzględnia wyniki najnowszych osiągnięć naukowych, potrafi studentom przekazywać wiedzę w sposób interesujący i przystępny, umiejętnie łącząc wiedzę historyczno-prawną ze współczesnymi instytucjami i rozwiązaniami prawnymi. Jest dydaktykiem stawiającym z jednej strony wysokie wymagania studentom, a z drugiej – osobą przyjazną i życzliwą dla młodzieży akademickiej. Za swoją działalność dydaktyczną był wielokrotnie wyróżniany nagrodami JM Rektora UMCS, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi (odpowiednio w 1981 i 1989 r.) oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej (w 1992 r.).

Odnośnie do aktywności promotorskiej Profesora Witkowskiego można stwierdzić, że jest ona tak intensywna, że można by nią obdarować co najmniej kilku pracowników naukowych. Łącznie pod Jego kierunkiem napisano ponad 300 prac magisterskich i dyplomowych, co – jak stwierdziła profesor Katarzyna Sójka-Zielińska – „W dzisiejszych czasach, gdy obserwujemy generalny odpływ zainteresowań studentów w stronę prawa pozytywnego z nadzieją na lepsze możliwości zatrudnienia, jest liczbą imponującą. I najlepiej świadczy o jego zdolnościach pedagogicznych, a także umiejętności zaszczepiania wśród słuchaczy zainteresowania historią". Od 1999 r. Profesor Witkowski prowadzi studia doktoranckie na Wydziale Prawa i Administracji UMCS. Był promotorem kilku prac doktorskich oraz recenzentem w kilkudziesięciu przewodach doktorskich. Ponadto brał udział w kilkudziesięciu postępowaniach habilitacyjnych jako recenzent, przewodniczący lub członek komisji oraz uczestniczył w kilkunastu postępowaniach o nadanie tytułu profesorskiego, co najlepiej oddaje Jego pozycję i zaufanie w środowisku naukowym. Poza tym występował w charakterze recenzenta w dwóch procedurach o szczególnym charakterze: w postępowaniu o nadanie tytułu doktora *honoris causa* profesorowi Henrykowi Olszewskiemu (z UAM w Poznaniu) na Wydziale Prawa i Administracji UJ w Krakowie oraz w postępowaniu dotyczącym odnowienia doktoratu po 50 latach profesor Katarzyny Sójki-Zielińskiej na Wydziale Prawa i Administracji UW.

Poza pracą naukową i dydaktyczną aktywność Profesora Witkowskiego przejawiała się w licznych funkcjach organizacyjnych, tak na Uniwersytecie, jak i poza jego murami. W latach 1988–1993 sprawował funkcję prodziekana Wydziału Prawa i Administracji UMCS do spraw Studiów Stacjonarnych. W 1993 r.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

został wybrany na stanowisko prorektora UMCS do spraw Studenckich i Nauczania, a w trzy lata później wybrano Go na drugą kadencję – do 1999 r. W latach 1999–2002 był członkiem Senackiej Komisji do spraw Dydaktyki i Wychowania, a w latach 2004–2016 – członkiem Rektorskiej Komisji do Opracowania Strategii i Rozwoju Uniwersytetu. Od 2008 do 2016 r. kierował Katedrą Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji, zaś od 2012 do 2016 r. pełnił funkcję dyrektora Instytutu Historii i Teorii Państwa i Prawa UMCS w Lublinie.

Równie bogata była i jest nadal działalność Profesora Witkowskiego poza Uniwersytetem. Jako dydaktyk w latach 1996–2008 był zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu, gdzie w okresie 1999–2001 pełnił funkcję prorektora, a następnie (do 2014 r.) w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w Przemyślu – Rzeszowie. W latach 1996–1999 powierzono Mu w drodze wyboru funkcję Wiceprzewodniczącego Ogólnopolskiej Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej z siedzibą w Poznaniu, zaś w kadencjach 2002–2004, 2005–2007 i 2008–2011 został powołany przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej do Zespołu Nauk Społeczno-Prawnych. Profesor Witkowski jest też członkiem wielu stowarzyszeń, redakcji i ciał naukowych. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim Polskie Towarzystwo Historyczne i Lubelskie Towarzystwo Naukowe. W tym ostatnim w latach 1983–1990 pełnił funkcję Sekretarza Komisji Prawniczej. Udzielał się także w Towarzystwie Naukowym Sandomierskim. Od 1988 r. współpracuje również z prestiżowym Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte we Frankfurcie nad Menem, którego jest częstym gościem i cenionym prelegentem. Należy do kolegiów redakcyjnych renomowanych polskich periodyków historyczno-prawnych, takich jak „Czasopismo Prawno-Historyczne", gdzie od 2013 r. jest Zastępcą Redaktora Naczelnego oraz Współredaktorem „Studiów z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego", wydawanego przez ośrodki łódzki, krakowski, lubelski, gdański i warszawski. W końcu, z uwagi na niekwestionowany autorytet naukowy i doświadczenie zawodowe, powierzano Profesorowi Witkowskiemu funkcje eksperckie. W latach 1996–1997 był członkiem Rady Programowej Polskiego Radia – Regionalnej Rozgłośni w Lublinie „Radio Lublin S.A.". W 1998 r. przygotował dla zespołu profesora Michała Kuleszy opinię na temat nowego podziału terytorialnego kraju, zaś od 2000 r. jest ekspertem w rankingu szkół wyższych organizowanym przez redakcję dziennika „Rzeczpospolita".

Kończąc kreślenie sylwetki Profesora Witkowskiego, nie można pominąć jego zainteresowań pozanaukowych. Profesor Witkowski jest melomanem. Wchodząc do Jego gabinetu, można niemal zawsze usłyszeć w tle sączącą się z radia muzykę poważną, która tonuje nastroje i skłania do zachowań refleksyjnych nawet najbardziej zaaferowanego gościa czy interesanta. Jest też zapoznanym bibliofilem i kolekcjonerem sztuki. Jego zbiory książek, litografii, map, medali czy starej

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 23/11/2026 04:56:12

porcelany (żeby wymienić tylko niektóre) imponują nie tylko ilością, ale przede wszystkim znajomością historii sztuki i gustem ich właściciela – stałego bywalca antykwariatów i giełd staroci. Niewątpliwą pasją Profesora są podróże, zwłaszcza do krajów egzotycznych dla Europejczyka, jak np. krajów Dalekiego Wschodu. Profesor Witkowski jest też namiętnym kolekcjonerem i czytelnikiem literatury pamiętnikarskiej. Stąd Jego niezwykła biegłość i erudycja nie tylko w zagadnieniach formalnych związanych z funkcjonowaniem badanych przez Niego instytucji prawno-ustrojowych, ale także głęboka i wszechstronna znajomość realiów opisywanej epoki z perspektywy globalnej i z punktu widzenia ówczesnego uczestnika konkretnych wydarzeń. Wszechstronność ujmowania kolejnych problemów badawczych, potoczystość narracji, wielowątkowość wywodów, elegancja stylu i precyzja językowa, a przede wszystkim kolorystyka opisu, cechujące styl uprawiania nauki przez Profesora Wojciecha Witkowskiego, prowadzą nieodparcie do analogii ze spuścizną literacką okresu Młodej Polski. Można zaryzykować twierdzenie, że gdyby można było podróżować w czasie, to Profesor Witkowski miałby swoje stałe miejsce przy kawiarnianym stoliku wśród uczonych i literatów tak okresu *belle epoque*, jak i dwudziestolecia międzywojennego. Ale póki to nie stanie się możliwe, cieszmy się my, współcześni, Jego wiedzą, osobowością i barwną gawędą o minionych czasach i ludziach.

Ad multos annos Panie Profesorze!

Grzegorz Smyk, Andrzej Wrzyszcz